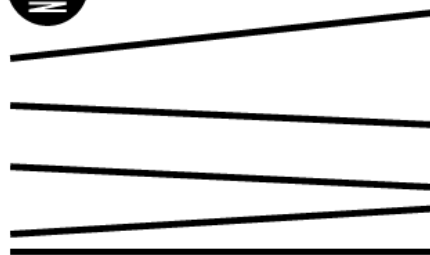

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Egede, Hans.; først Anno 1724 forfattet af Hr. Hans Egede ... ; og nu Anno 1729 efterseet, og efter Forfarenhed noget forandret af een der...

Titel | Title:

Det gamle Grønlands nye Perlustration; eller: En kort Beskrivelse om de gamle Nordske Coloniers Begyndelse og Undergang i Grønland, Grønlands Situation, Luft og...

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Kjøbenhavn : hos Hieronymus Christian Paulli : trykt hos Herman Henrik Rotmer, 1729

Fysiske størrelse | Physical extent:

58 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Hans Egede

Det gamle Grønlands
nye Perustration

1729

32-182-8°

Box

DA

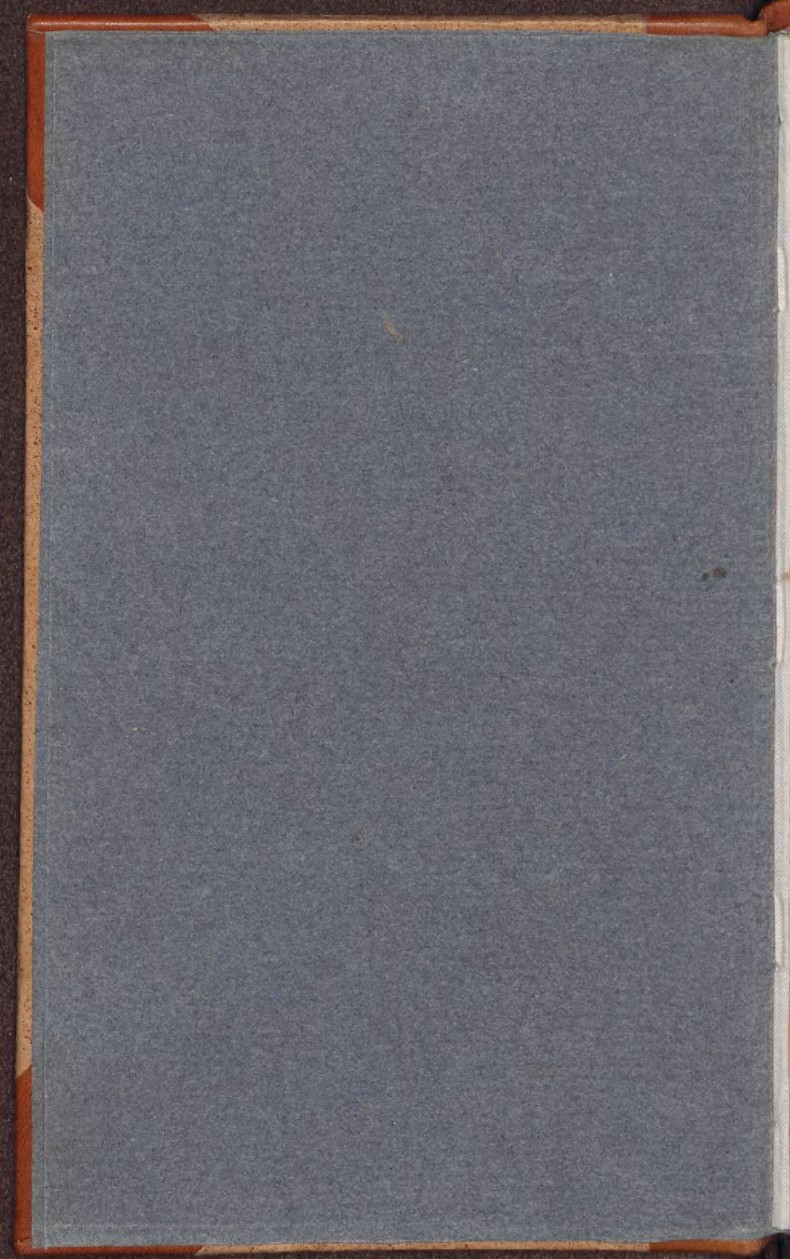
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 39 8°

1 1 39 0 8 03052 6

+ REX

DA BOX

39.-182.

8°

+ REX

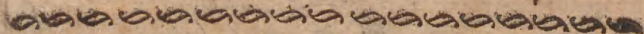
Det gamle
Grønlands
nye
PERLUSTRATION;

Eller:

En kort Beskrivelse om de gamle
Nordiske Coloniers Begyndelse og Under-
gang i Grønland, Grønlands Situation,
Væst og Temperament, og dets itzige Ind-
byggere's Klædedragt, Handtøring, Spise,
Sprog, Væsteskab, og andre deres saavel i
Samsqvem som i Regne Huse nu brugen-
lige Sæder, først Anno 1724 forfattet af
Hr. Hans Egede, Missionarius ved den der
sidst oprettede Colonie, og nu Anno 1729
efterseet, og efter Forsæenhed noget
forandret af een der paa nogen

Tid har været

i Grønland. *Salmeyden*

KJØBENHAVN,
Hos Hieronymus Christian Paulli.

Trykt hos Herman Henrik Notmer / 1729.

Salmeyden

Approberet

ved

Jo. Grammius,

Den 7 Martii Anno 1729.

Det gamle Grønlands nye Perustration.

CAP. I.

Grønlands første Begyndelse af de Norske / samt Betænkning om Aarsagen til de gamle Norske Coloniers Undergang.

Det er uden alld Tvist, at de Norske, ikke saa meget drevet af Nød og Tvang, som ellers at fornøje deres medfødde Curiositet, har foretaget sig hine Eventyrlige Stykker, hvoriblant hine mange nye og i-bebygde Landes nye Bebyggelse og Besættelse fornemmeliger at regne. Historierne giver alle vegne nok som tilkiende,
 A ved

ved hvad synnderlig Casus og Tilfald saa mange Lande hidindtil ere blevne opdagede ; Thi Guld som har skabt den vide Jordens Kreds ikke til forglaeves, har ikke heller villet, at nogen Provintz eller Land skulle være ligesom evig forglemt, og uden Brug af Mennisker. Og at dette Land Grønland, ved lige saadan Veilighed, af vore gamle Norske fordum at være opfunden og bebyggt, formælder jo de Grønlandske Antiquiteter og Annales. Thi den tappere Erik Raude, som var dette Lands første Opfindere, der hand ved nogle andre flere af Island, ved et Accident, Anno Christi 982. fandt Landet, og efter at hand nogenledes havde forfaret Landets Beskaffenhed, Ao. 983. kom igien tilbage til Island, rofede Landet, kaldede det Grønland, og overtalte mange at være sig didhen følgagtige, for at søge sig der Boe-Pladser, og bebygge Landet.

De vare ei saa snart komne i Landet, at jo Guld med dem kom til Landet, jeg meener den sande Gulds Kundskab ; Thi bemeldte Erik Raudes Søn, blev, efter at hand af Kong Oluf Tryggvesen, som var

var den første Christelige Konge i Norge, selv var underviist udi den Christelige Troe, oversendt til Grønland, og førde hand med sig fra Norge over til Grønland en Præst som lærde og døbte alle Folkene udi Landet. Saaledes er da Landet af Norske først bleven besat, og siden efterhaanden indtagen, og med nye Colonier forøget, mangel Kirker og Clostere opbyggt, og med Biscopper og Lærere forsynet, saa længe Correspondencen og Seiladsen continuerede imellem Norge og Grønland, som var til A. 1466, da den sidste Biscop blev sendt til Grønland.

Dog vare de Nordiske ikke de første udsprungelige og naturlige Indvaanere her udi Landet, thi ved Ankomsten fandt de vilde Folk for sig paa den Vestre Grønlands Side, hvilke uden Tvivl havde deres Udsprung fra de Americaner, og som der formældes, havde ofte Krig med de Nordiske.

Men angaaende Aarsagen til den saa vel indrettede Norske Colonies Ruin og Undergang, da findes derom intet udtrykkelig, efter, som nældt, siden Seiladsen imel-

lem Norge og Grønland ophørte, hvortil var Marsage eendeel Regieringens Forandring og Forflytning udi Dronning Margretes Tiid, og derefter continuerlige Krig imellem Dannemark og Sverrig, hvorover ingen Anstalter blev gjort til Landets Beseigling, endeel Seiladsens Farlighed og Besværlighed, kunde derfor og ick heller derfra habes Kundskab om Tilstanden. De gamle Beskrivelser mælder om tvende Districter, Øster og Vester Bygd, under Øster Bygd har været et Biscopdom, trende Clostere, 12 Kirke = Sogne, 190 Lands = Byer. Hvad Grønlands Vestre Bygd, som for fort Tiid er opdaget, er angaaende, da har de Grønlandske Antiquiteter alleene efterladt os dette: *W:* At den samme af de vilde Skrellinger, som saa kaldtes, skal være infestered, ja saa gandske ødelagt, at der de af Østre Bygd komme didhen, for at giøre dem Assistance, og igien at uddrive de Skrellinger, som de Christne der sammesteds havde overfaldet, da finder de Provinsen gandske øde for Folk, alleeneste Dvæg og Creatur af Øren og aar var nok af tilovers, og gif vild udi Græs =

Græsset og Engene, hvoraf de og endeel
 slagtede og førde hiem med sig i deres
 Skibe. Saa det heraf sees, at de Nord-
 ske Christne af de vilde Hedninge skal væ-
 re ødelagt. De nu værende Grønlæn-
 dere, som vel er disse Skrellingers Efter-
 kommere, veed og ingen vis Underret-
 ning at give os om vores Nordstes Un-
 dergang, hvis overblevne gamle Huuse
 og forfaldne Boeliger og Jorde-Bladser
 endnu er her for Øjne, thi nogle siger de
 ere døde af Hunger, andre at de ere ihjel-
 slagte af deres Forsædre, andre og, at
 de haver slaget sig indbyrdes ihjel. Men
 hvad som Øster Bygds Tilstand og Be-
 staaenhed er betreffendes, da habes der-
 om slet ingen Underretning eller Kund-
 skab, formedelsst at den District er fra
 vores nu havende Colonie beliggende, og
 vi derfor endnu til denne Stund de Stæ-
 der ikke har kunnet recognoscere, om der
 nogen Levniger af Christne eller Chris-
 tendom endnu skulle findes. Men af
 forbenævnte Udtog fra Øster Bygd imod
 Skrellingerne, sees dog, at den Vester
 Bygd alt var ruineret, var endnu Øster
 Bygd i Hædd. Men hvad Aar det skul-

le være passeret, finder mand ikke hos de gamle Autores antegned, ellers af mange andre, og siden den Tid forekomne Indiciis og Kiendetegn, skulle mand nok gøre sig den Slutning, at den gamle Grønlands Øster Colonie endnu ikke aldeles er ødelagt, hvoriblant Thormoder udi hans Historia Grœlandica antegner efterfølgende: Biscop Amund paa Skalholt udi Island, hvilken Ao. 1522 var bleven vied til Biscop, men Ao. 1540 sagde sig af med sit Biscops Embede, der hand er engang paa sin Tilbage-Reise til Island af Storm-Væir bleven dreven fort udi Vester udi Søen hen under Grønland, hvor hand nogen Tid seiglede Nord langs Landet, og om Aftenen fik hand Kiending af Herjolsfœs, ja seiglede saa nær Landet, at hand skinnbarligen saa Folkene drive deres Faar og Lam i Grindene. Strax derpaa fik hand god Vind, og Dagen efter kom ind udi Bastaksfjord Vester paa Island, og det ti lig der Ovæget melledees.

Udi vores Minde fortæller Biørnus de Skarde (etiam alleg. THORMOD. TORF.) er det passeret een ved Navn Jon Grœnlænder, somt

som længe har tient Kiøbmændene udi
Hamborg, at hand med sit førende Skib
af Stormvind er dreven hen under de
høje Grønlands Klipper, og var stor Fare
for at hand der skulle lide Skibbrud, men
kom dog omsider lykkelig udi en stor Bugt
og Viig, hvor der var Der, hand kastede
Anker under en ubygde Ø, men fornåm
nær hos mange andre bebygde Øer, hvil-
ke hand, af Frygt for Indbyggerne, ikke
torde komme nær, ikke dismindre satte
de Skibs=Baaden ud, og forsojede sig hen
til den nærmeste Boelig, som var gands-
ke liden, der fandt de Baade=Reedskas-
ber, Fiske=Hytter, smaa Hytter bygde
af Steen, til at tørre Fisk udi, ligesom
udi Jisland. Der laae ogsaa et dødt
Menniskes Liig Næsgrus paa Jorden,
paa Hovedet havde hand en Hætte, heel
tillsammen syet, de andre hans Klæder
var endeel af groft Klæde, endeel af Rob-
bestind. Næst ved Siden af ham laae
en gammel og forbrugt Kniv, hvilken
hand førde med sig til Jisland. Denne
Skipper Jon skal trende gange med sine
Folk være fordreven hen til Grønland,
hvorover hand har faaet det Tilnavn

Grønlander. Ydermeere beretter hand, at der ofte ved Havbredden ved Jisland er fundet gamle Stykker Bord af Baader, hvilke, hvor Kanterne var tilsammen føjet, var en Haand breed tilskæret med Beeg af Kobbe-Spek: Men nu er det beviislige, at saadant Beeg ingen Stæder er brugelig uden i Grønland. Een saadan Baad var No. 1625 opdreven paa et Næs ved Røye Strand, meget konstig tilhobe føjet, og med Naylor befastet, efter den Baads Modell og Maasde med Secner af Dyre tilsammen bunden, paa hvilken fordmum Asmund Kaskantagvis No. 1189 med 12 Mand var kommen over til Jisland. Og dette tillegger Biscop Theodorus udi sin Boog som hand har skrevet: De Novitiis Grønland. Indleiis (cit. Thoruodo,) at for nogle Aar siden blev funden opdreven paa Øster Side af Jisland et Stykke Stæel af en Baad, hvorpaa var tegned med Runne Boogstaver disse Ord: Ofte Varek do, so dar ek dro dik; Ofte var jeg træt, der jeg drog dig. Hos en Tydsch Autorem Distmarum Bleffenum, finder mand ellers en Beretning om en Munk, som

som skulde være fød i Grønland, hvilken med Biscopen i Grønland var reist til Norge 1546, og levede udi Fjotland 1564, hvor hand og Personlig talte med ham. Den samme skal have berettet forunderlige og merkværdige Ting om et Dominicaner Kloster, i hvilket hand af sine Forældre udi hans Barndom var satt at blive en Munk.

Men som samme Blefkenius bliver reuteret af andre, veed mand ikke, om mand samme Blefkenii Relation kand antage som for troværdig. Den Danske Sø-Capitain Jacob Hall, var af Kongel. Majest. til Dannemark beordret, at hand skulde forrette en Skibsfart til Grønland. Men som hand tilforn var underviist noget om Landets Bestaffenhed, lod hand sig af den Kongel. Danmarkiske Stattholder udi Fjotland underrette om et og andet. Med denne Betæning gif ham til Haande en gammel Fjotlands Munk, om hvilken Jacob Hall selv, (som Erasmus Francisc. udi sin Ost. West. Staats-Garten allegerer,) udi hans korte Grønlands Beskrivelse efterfølgende formælder:

udi Island har fordum Tiid været et Munk-Kloster med Navn Helgafiel, udi hvilket, efter det sammes Forstyrrelse, endda en eeneste Munk, som var fød i Grønland, paa samme Tiid sig opholdte. Hand havde et bredt Ansigt, og var brunn af Farve, denne Munk har den Kongel. Stattholder, udi Jacob Halls Nærværelse, til sig fordret, paa det hand kunde fortælle ham noget om Grønlands Beskaffenhed.

Der hand nu var fremkommen, og havde fornummen hvorfor mand ham begierte, fortalte hand, hvorledes hand gandske ung af sine Forældre var hensat udi Klosteret. Derefter er hand af Biscoppen udi Grønland, under hvilken hand var bleven en Munk, affærdiget, og med hannem reist til Norge, hvor hand da submitterede sig Biscoppen udi Trundhiem, (under hvis Subjection og alle Islandske Præster henhørte.) Der de nu igienkomme tilbage, har hand atter begivet sig udi sit Kloster.

Og saadant er passeret udi dette Aar 1546. Iblandt andet ydermeere hand fortalte om Grønlands Beskaffenhed, har

har hand og melt dette : At i St. Tho-
mas Kloster, hvorudi hand havde væ-
ret, var en Brønd af hedt Vand som
med Rør blev ledsaget igiennem alle Kø-
mæderne og varmede saa vel Stuer som
Kammere ic. Hvilket og kommer over
et med det som Nicolaus Zenitus, en
Venetianer, som var Kongen af Danne-
marks Oberst til Søes, beretter ogsaa
at have seet, der hand eengang af en
Hændelse blev der til Landet fordreven.
Hans Ord er af Kircherus anført, og er
af denne Indhold : Mand seer og her et
Dominicaner Kloster, som er St. Tho-
mas consecreret, og ikke langt derfra et
Jld-sprydende Bierg, under hvilket en
gloende Brønd frembryder. Denne
Brønds Vand bliver ved Rør leedsaget
ind udi Klosteret, og ikke allene varmer
alle Munkenes Kammere, ligesom de hos
os ved Jld varm giorte Stuer, men end
ogsaa Spisen, ja Brød dermed bliver
bagt. Næst ved dette kaster Bierget fra
sig Toph- og Pumpskeene, hvoraf det
gandske Kloster er opbygd, desligeste er
der vunder skønne Hauger, som vandes
med dette hede Vand, og bær adskillige
slag

flags Blomster og Frugter; Men efter at dette Band er løbet igiennem Hangerne, falder det udi den næst liggende Bai; Deraf kommer det den aldrig fryser, saasom og for den skyld utallige mange Fiske og Fugle sig derhen forsamle, og giver Indbyggerne Næring. Naar dette har tildraget sig med Beneto, findes ikke af Erasmo Francisco antegned, men næst fornævnte Blefkenius skriver, at det skal være passeret No. 1380.

Uf alt før anførte sees dog, at Øster Bygd har end da været ved Magt hen ved 150 Aar efter at Seiladsen ophørte, og derfor, uden ald Tvivl, endnu ikke aldeles fandt være ødelagt. Men at Grønlanderne, som boe omkring vores ittige Colonie, ikke veed nogen tilforladelig Efterretning om Øster Bygd, forarsager den lange Distance der er imellem, som er over 150 Mil.

CAP. II.

Om Grønlands Situation og Bestaelsen, samt dessen Geværter.

Grønland, beliggende ikkun til 40 Mile over fra Island, er ingen-

genlunde, som nogen hid indtil har holdet
det for, et stort Deland, men utvivslagtig
en stor Udhuus eller Odde af America, og
tager sin Begyndelse under 59 Grad 50
Min. Poli Højde, hvis Øster Side
grændser gandske hen under Nord til
Spidsbergen, som dog meenes er et De-
land, adskildt fra det faste Land Grøn-
land.

Dets Vestre Side er under Nord be-
kiendt til nogle og 70 Grad, og kaldes
Stradt Davids, efter en Hollænder, som
Ao. 1585. allerførst skal have fundet det
Fretum, eller rettere, lange Indviig el-
ler Baj imellem Grønland og America,
og endnu allermæst befares af Hollæn-
derne, som der Aarlig kommer til Hval-
Fangsten. Det er et højt og Klippet
Land, hvis højeste Stæde alletider er be-
dekt med Is og Snee. Dets hele Lands
Kaste er bestandset med mange store og
smaa Øer og Holmer, hvor imellem og er
gode Skibs-Havner. Der løber og ind
i Landet mange store Fiorder og Revier.
Langs Øerne under Syd se: noget Nor-
den og Synden for Staten Huk, er mest
alletider infesteret af megen Driv-Is.
Aar-

Årsagen til denne megen Driv = Jis under Syd frem for under Nord, tilskribes denne: At Norden fra den Østre Side af Grønland fra Spidsbergen, kommer saa megen og frekkelig Jis drivende, hvilken altid driver ud langs Landet om Syd, og af stærk Strøm bliver sat Hullen forbi.

Meenes og, at eendeel skal komme igiennem tvende store Freta og Strat, som efter Kortenes Anvisning, skal gaa re tvende store Delænder, beliggende uden for det faste Land. Disse tvende Stratt tvivles om at være til, thi mand har med Chalouper reist langs Landet fra Haabets Colonie, som ligger paa 64 Grad, indtil paa 60 Grad, og dog ikke fornummet nogen Stratt. Men nu sætter de nye Kortet det Nordeste Stratt paa 63 Grad, og det Syderste paa 62 Grad. Men endeel af de Gamle, hvilket og Thormoder udi hans Land = Kort og Historia Grønlandica følger, sætter det imellem 61 og 60 Grad, saa Kortene i denne Punct merkelig differerer.

Dernæst finder mand udi de gamle Grønlandske Historier og Beskrivelser

ikke

ikke een Bogstav om disse tvende Strat
og store Delænder, thi der mældes alle-
ne, at der vore gamle Nordſke begyndte
at ſette ſig en Colonie paa den Øſtre Si-
de af Grønland, lige tvert over fra Iſs-
land, da har de ſiden faret fort med at
bygge langs Landet, og inde i Fiordene
alt til den Veſtre Side, og uden Tvifl
har endet udi Baals Revier, hvor vi fin-
der mange forfaldne Nordſke Boeliger
og Jorde=Bladſer. Og fordi vi nu fin-
der ſaa mange Steen= murede Bygning-
er ſaa langt om Syd, ſlutter mand, at
det Land hvorpaa de Huuſe findes, ikke
heller er noget particulair Deland, men
grændſer med det faſte Land. Mand
ſkulle ellers vel tænke, at efterdi der hel-
lers ſaa omſtændelig beſkrives alle Fior-
der ſaavel ſom andre bebygde Der, diſſe
tvende store Delænder, hvorpaa ſaa store
Bygninger fandtes, ikke heller ſkulle ble-
ven forbigaaet.

Hvad Landets og Jordens Frugtbar-
hed i Særdeleſhed er at mælde om, da
ſees af de gamle Beſkrivelſer, at det for-
dum har været meget frugtbar, og ikke
alleene har kundet underholde mange
Ovæg

Dvæg og Creatur, hvoraf de fik Mælk,
 Smør og Ost i Overflødighed; Men der
 mældes ogsaa, at paa underseendlige
 Stæder vorte den bedste Hvede som nogen
 Steds kunde findes, og udi Dalerne vor-
 te der paa Træerne Olier, store som Æb-
 ler, og vare gode at æde; Derforuden
 havde de og udi Skoven skion Reensdyrs
 Jagt, og ikke mindre Herlighed af Ha-
 vet med Fiskerie, saavel som Kobb- og
 Hval-Fangst, thi der mældes om store
 Huller, hvor Hvalen i stort Vand pleje-
 de at løbe ind, og saaledes af Indbyg-
 gerne bleve fangede. Og endog saadan
 Herlighed i particulaire nu ikke er her at
 finde, saa er dog Apparance, at de gam-
 le forfaldne Jorde-Bladser som vi her
 har træffet, kunde igien bringes til sin
 forrige Herlighed, hvis de igien med Folk
 og Fæe bleve besat; thi mange Stæder
 ind udi Fiordene ere skionne Græs-Lier
 og Enge, fornemmelig under Syd ved
 61 Grad omtrent, hvor der ere mange
 skionne Bladser, besynderlig hvor de
 Christne haver boet. Skove har mand
 dog ingen treffet, som er at sige af, alle-
 ne udi Fiordene sammesteds vorer der

smaa

sinde Krædt af Birk og Bier. Den bedste Skov paa den Vestre Side findes til 60 Mile Synden for Haabets Colonie, udi een Fiord, hvor de Nordste og fordom haver boet, og kaldes Aggelusuaak, der er Skov og Træer een par Favner høye og noget tykkere end een Arm eller Been. (Den Strand-Bæd og Træer der findes ved Hav-Breden, sluttet af mange, kommer drivende fra America) sinde Eenebær Træer voxer her ogsaa, desligeste Angelica, som kaldes Qvanne, for uden andre adskilligt Græs og Blomster ligesom udi Norge. De Bær her allermest voxer af er Kræcke-Bær, Blokke-Bær, Eene-Bær, og faae Tytte-Bær. Multe-Bær har vi og vel seet, men kand icke komme til Fuldkommenhed for den continuerlige Mist ude over Derne, dog indtil Fiordene har vi og ingen fristet.

Metal Bierge er icke u-troeligt jo vel er at finde, som sluttet af den Mængde Jern-Græs der allevegne i Landet findes.

Udi een Fiord, kaldet af Grønlanderne Ueraksuaak, som ligger inde udi Baals-Revier, findes skøn Beksteen af adskillige

Colleurer, hvoraf de Bilde gjøre sig selv
Lamper og Kedler.

CAP. III.

Hvad slags Dyr og Fugle der findes udi
Landet / saa vel som Diur og Fiske ud i Havet.

Grønland haver ingen skadelige Diur
eller Orme icke heller Bjørne, uden
langt under Nord hvor Jisen sted-
se ligger, der beretter de Bilde at der skal
være hvide Bjørne, af hvilke slags Bjør-
ne icke 2de har ladet sig see paa Grend-
serne ved Colonien imedens vores Folk
har opholdt sig der i Landet. Disse 2de ble-
ve og strax af Grønlænderne dræbte.

Reensdyr og Harrer er paa visse Stæ-
der i det faste Land, i mangfoldighed, dis-
ligeste Ræve, hvor iblandt eendeel ere graae
og sortbrune, eendeel hvide; Grønlæ-
nderne selv ere vel forsynede med Hunde
(hvilke og ere det eeneste slags tamt Dyr
som findes hos dem) som ere temmelige stor-
re og med opreiste Øren, men de samme
ere ligesom Følckene, feege og frygragtige,
stume og dumme. Land Fugle af endendis
er der allene Kyper (ingen Øhrer eller
Uhr)

Uhrhøner.) Der er Orner og Falker, som ere hvide=graae, Rafner men ingen Krager, Skjor eller Skader. Et andet slags Fugl er der og, som dog ickun sielden sees, de ere store som een lille Dren, i Hovedet ere de som een Kat=Ugel, men paa Fierne hvide graae. Smaa Spurrer og dislige Fugle er der ogsaa.

Søe=Fugle gives der meest af alle slags som havis i Norge, fornemmelig Æder=fugle og Ænder, hvilke, skjønt de ere i mangfoldighed, ere dog saa forjagede af Grøn=lænderne, at man sielden kand komme dem i Skud. Alcker faaes ligeledis i mangde dog ickun visse Stæder i Landet, hvor af de Grøn=lændere som boe i nærværelsen hvor Alckerne søger, haver deris meste Vinter føde, som og riigeligen kand havis; Thi paa een Dag kand een Mand skyde 30, 40, 50. ja til 60 stykker af bemelte Fugle. Den Grønlandske Søe er ellers velsignet med adskillige levende Dyr, saasom: Hvaler fornemmelig under Nord paa 60 og 69 Grad, hvor mange Skibe gaar Artligen hen for at fiske. Hval Roser, Eenhjørninger og Kobber eller Søe=Hunde som det gandske Land lang fangis i mangfoldighed

B 2

dighed af. Der af har de Bilde gemeen-
ligt baade Føde og Klæder.

Fiskeriet betreffende, er der i Narværel-
sen ved Haabets Colonie ickun gandske
ringe, den meste Fisk der fanges, er et slags
smaa Sild, som i Norge kaldes Lodder,
hvoraf der er i stoor Overflødighed, dem
Grønlænderne og veed at benytte sig med
at tørre, som til deris Vinter-Føde, ick er
ringe Hielp. Der er og Qveter Rødfisk,
smaa Torst, Glyndrer, Ulcker og Rognkal,
af hvilke 2de sidste slags der og er i Meng-
de, men alle (undtagen Ulcken som det gandske
Nar kand faaes af) paa sine visse Tii-
der af Aaret tilgaaer. Der er og alle-
vegne i Landet mange Lare Elver, hvor der
faaes iblant temmelig stor Lax eller Tart.

CAP. III.

Om Himmels Constitution og Tem-
perement

G Grønland falder ick overmaade
Reign og stormende Veir, og naar
det stormer varer det ick meget
længe, dend Vind som haardest blæser er
for=

fornehmelig Syden; Thi saa snart Vin-
den kommer til Sydosst, springer den strax
om til Syden med sterk Storm, som dog
ej gierne varer over nogle Jevn=Døgn, at
den igien løber om til Vesten og stilles af
med smukt Vejr. Var icke den slemme
Mist som dette Land jevnlig er incommo-
moderet af, da falt der nesten alle Tider om
Sommeren klart Soelskin og denligt
varmt Vejr. Men dend tykke Mist som
betager Soelens klare Skin, fører een u-
sund og kielende Luft med sig. Dog er der
en merkelig Forstiel paa Vejerliget ind udi
Fiordene til Lands, frem for ude i Hav-
Skiaerene, thi ofte naar der over Derne
ligger continuerlig Mist, saa er der ind til
Fiordene deyligt varmt Vejr og klar Soel-
skin. Høst=Vejr falder der i Landet smukt
fra Augusti Maaned da Misten beghnder
at ophøre. Vinteren er og lidelig paa de
Hønder voris Colonie nu er, maadelig med
Kulde, sampt Storm og Sneefog. Om
Vinteren er og Misten gandske borte, og
er jevnlig klar Frost og stille Vejr, und-
tagen naar Frosten er stærckest, som skeer
gemeenligst med Nordoste Vind, hvilcken
staar af Landet og de store Iis=Feilde som

Landet oven paa er bedækt med, da staar Frostroegen ligesaa tyk som Misten om Sommeren. Det stille Vejer forarsager at Isen saa tiligen leggis udi Bayerne, og imellem Derne, hvilken icke opslaar førend om Foraaret, da den i mengde ndbryder og driver langs Landet bort, undtagen den som ligger inderst i de smaa Baye hvor ingen Hav-Søe kand bryde den smaa, den ligger saa længe indtil dend af Soelen bort smæltter, som varer gemeenlig icke længer end til May-Maaneds udgang.

Hvad anden driv Is som gjør Seigladsen farlig er angaaende: Da veed end nu ingen til Sickerhed hvorfra den kommer, dog veed mand at den icke afles paa den vestre Side af Grønland fra Statten Huk indtil paa 68 a 69 Gr: breede.

Ellers mærckis at dette Lands Temperament, har den Egenkab at den vel skulde forarsage Skorbut hos dem som elsker alt formegen Roelighed, men derimod er næstne jævnlig Motion, det der vorende Coclearis Græs en skøn preservativ.

CAP. V.

Om de ihige Indbyggere og deris tilhold i Landet saa vel som Boeliger

Det

Det er vel vist nok at disse ihige Grøn-
landiske Indbyggere, hvad den vestre
Siide er anlangende, jo fornemmes-
lig ere de gamle og af første Tiid fra vil-
de og Hedenske saa kaldet Skrellingers af-
kom; Men at nogle af de Nordste med
disse ved den lange Tiid ere blevne blan-
det og Naturaliserede, sluttis af saae i
blant disse Folk, endnu brugelige Norske
Ord, over eensstemmende med voris Sprøg
saa vel af benævnelse som bemærkelse.
Saa det er dog icke u-trøelig at om end-
skönt de Nordste Colonier, hvad enten af
de Bilde eller formedelst een stor Land
Død, som nogle Bilde meene, ere blevne
ruinerede, der dog nogle ere blevne til o-
vers, hvilke siden med hine ere forblan-
dede og ere blevne et Folk og Tungemaal.

Al disse Folk er det heele Land ved Søe-
Siden og paa Verne allevegne, bebygdt,
dog somme Stæder meere og somme Stæ-
der mindre. Under Syd fornemmelig
opholder sig mangfoldige Folk, imod hvil-
ke de ved voris Colonie boende ere ikkun
gandske faae. Under Nord paa 68 og 69
Grader skal og være een mængde af Folk.
Men oppetil Lands er ingen Folk at finde,

uden allene paa visse Tider om Sommeren og Høsten, da de søger ind til Fjorde-
ne for at jage efter Reenen.

Deres Boeliger og Huus-Bærelser ere 2de slags, een anden som de betiene sig med om Vinteren, og een anden om Sommeren. Deres Vinter-Huuse ere bygde af Torv og Steen, ikke over 2 a 3 Alen høye fra Jorden med gandske flat Tag og høye Vinduer som er af Sælhund Larmer med Seener shed, deres Dørre og Indgange til Huusene ere smal lave og lange og gaar ned i Jorden, hvilket er for disse bedre at conservere sig for Vinden og Kulden saa som de bruger ingen Dørre for Indgangen, somme af disse Huuse er vel saa store at 7 a 8 Familier og meere kand holde til der udi. Paa den eene Siide udi Huuset haver de deres Sængestæder, hvilke ere lange Sagbord som de legger sammen paa Steene een halv Alen fra Jorden, hvorpaa legges Reensskind til Senge-Klæder, og haver da enhver Familie sit Rom for sig selv afdeelt med en Støtte som staar frem for og understøtter Taget, hvorved og eenhver haver sin Fyrstæd, som er dog ikke andet end en Lampe, ved hvilken de
tillige

tillige kaager deres Spiise og gior deres Huuser varme. Af den Smukighed for= medelst det stinkende Kiød, Fisk og Spæk som de bær ind i deres Huuser og fortærer er der ofte een u-liidelig slem Stank inde. Udi disse Huuser flötter de ind strax efter Michaels Tiider, og flötter igien ud af dennem det første Baaren tilstunder, da de igien begibe sig til at boe i deres Sommer Huuse. Til Proviant-Huuse bruger de gemeenlig den bare Mark. De har og sinaa Huller opbygde af Løv og Steen, dog uden ringeste Lukke, uden et stykke gammelt Skind som de legger over Hullet eller Indgangen, der udi bevares deris sinaa Sild, kaldet Lodder, som de om Sommeren tørrer, saa og Sælhundede Kiød til hielp i deres Vinter-Føde.

Deris Sælhundede de fanger silde paa Høsten og giemmes til Vinter-Provision, saa og de som om Vinteren fanges, ligger paa aaben Mark overdækket med Sneen. Under deres store Baade som de oplægger paa 4re Træ-Stötter at den ej af Snee skal skules, legger de deres fornemste Tiigdom, som er saae Skind Zahrer og desli=

ge Sager. Deris Sommer = Bærelser
ere af denne Bessaffenhed :

De reise nogle smaa Stænger og Læg-
ter tilsammen, og overklæder dem med
et dobbelt Tæppe af Kobbesskind ; De som
rigeste ere, eller de som er best for sig
kommen, haver vel det iinderste Tælt-
Skind af Reensdyr-Huder. Saadant
et Tælt har enhver Familie eller Huus-
Fader for sig selv, tillige med en stor Ka-
ne-Baad, for der med at henseere deres
Tælter og Ejendeeler hvorhen de lystre,
og deres Nærings-Bruug dem forbynder.
I disse Tælter har de og deres Lamper,
hvoreover Kiædlerne hænge, som de kaa-
ger deres Mad udi, og ere disse Tælter
langt reensfærdigere end Husene.

CAP. VI.

De vilde Grønlænders Gestalt og Stikkelse.

Saa vel Mand = som Qvinde = Kønnet
ere vel skabte og proportionerede
Mennisker, feede og fyldige paa
Legemet, og i Ansigtet brunnagtige af
Farve, hvilket dog ikke egentlig er i deres
Na-

Natur; men kommer næsten alleene af den Smutsighed af Spæk og Tran, som de idelig omgaaes med, thi der findes iblant ret smukke og hvide Mennisker, ja saa smukke, at der og har været den af vore Folk som har haft saa stor Behag i disse Grønlandiske Qvinde-Mennisker, at hand har begiært een af dem til ægte. De haver alle sort og slet Haar, de ere maadelig store, stærke og gesvinde, og er siælden med nogen naturlig eller medfødt Bræk behæftet, dog haver mand seet et par blinde Mennisker, og nogle saa som haver været ligesom Spedalske. Mand seer vel nogle som har haft Skæde paa een og anden af deres Lemmer, men saadanne Bræk haver de faaet ved en Hændelse, enten af Slag og Fald eller af Kulden og anden Aarsag, saasom de Mennisker om Vinteren, i det de efter deres Livs Op- hold maa være ude, udstaaer megen Frost og Kuld.

Til deres Skader at curere, eftersom de veed hverken af Doctors eller Bar- berer at sige, bruger de alleene at ombin- de, Skaden med et lille Stykke Skind, hvore-

hvorbed de lige saa hastig og vel bliver curerede som vore Folk der bruger mange Medicamenter og Plaster. Børne-Kopper og deslige Syger vides ej af der i Landet.

Mange af dem kommer til en høj Alderdom, men mange atter igien ogsaa ret hastig og udi deres beste Alder bortdøe.

CAP. VII.

Grønlandernes Klædebragt.

Deres Klæder ere giorte af Reensdyrs-Huder, Kobbestind og Kobbe-Tarmer, saavel som Fugle-Felter eller Hammer-Magt beredde og giorte. Mændenes Klæder ere af denne Modell: Deres Kiortle ere skaarne som en Kofte, heel med en Hætte, som tiener dem i Steden for Huen, og rækker indtil Knæerne, med en Snep for og bag; Desligeste ogsaa Buxer, som er gandske smaa, og rækker ikke engang over Lænderne, for at være dis bekvemmere til at komme i og af deres smaa Baader. Uden over disse Kiorteler haver de andre særde-
leg

les Sæ-Kiorteler og Kappitekker ; som
 ere af Skind giort, uden Haar, og holder
 Band ude, hvilke de betiener sig med naar
 de ere til Sæs, og roer i deres smaa
 Baade. Deres Hoser er enten af Keens-
 Dyrskind, Kobbestind eller ogsaa Uld-
 Hoser, som de tilhandler sig af vores og
 de Hollændere, hvor udover de trekker
 Støvler som ere gjorde af andet tyndt
 Kobbe-Læder, meget net gjorde. Naar
 de ere ude at fange Hvalfiske, har de uden
 over de andre Klæder en Bælds som er af
 Kobbestind, og er saa bereed, at den hol-
 der Band ude, hvilken naaer fra Hove-
 det til Fødderne, saa at Trøje, Buxer,
 Hoser og Skoe er udi et Stykke. Med
 denne Bælds kand de ligge i Vandet, og
 dog være gandske tør inden til.

Qvinderne's Klædedragt differerer ikke
 meget fra Mandene's, uden alleene at
 Qvinderne's Kiorteler ere vide og høje paa
 Skulderne, for Bequemhed at have deres
 smaa Børn paa Ryggen, hvor de gaaer eller
 reiser, de haver og Buxer paa, men ræk-
 ker ikkun midt paa Laaret ; Neden for
 og indtil Knæerne ere de om Sommeren
 blotte

blotte, men om Vinteren haver de Buxer uden over som rækker til Knæerne; Deres Haar er opbundet paa Hovedet med en Duff, deres Zirat og Brydelse ere gemeene Berler, som de til Deels haver hængende udi Ørene, deels om Halsen og Armene, deels ogsaa paa deres Klæder og Skoe. Det er og en slags Zirat iblant det Grønlandske Qvinde-Køn, at de imellem Øinene, paa Hagen, Kinderne og Ørene giøre sig sorte Striber udi Huden med en Syenaal og Traad. 3 andre Maader ere de i ald deres Udfærd smukke vorene og skidferdige, vasker og toer sig siælden, (dog med Forskiæl, thi somme holder sig dog sinu reenfærdige,) og naar det skeer, toer de sig i deres eget Vand. Næst disse deres egne sævvanlig brugende Klæder, tilforhandler de sig ogsaa af vores og de Hollændere Skiorter af hvidt eller stribet Lærret, hvilke de trækker uden over deres andre Klæder, men de samme maa og være giorde efter deres egen Model. De ere altid nøgene naar de ere i deres egne Huse, uden alleene at de haver Buxer paa.

Grønlandernes Næring, Bruug og
Handtæring.

Saaſom enhver Nations Folk haver
ſine viſſe Bruug, Handtærings=
og Nærings=Maade, indrettet
eſter deres egen Naturel Fantafie og
Lands Beſtaffenhed, ſaa haver og Grøn=
lænderne deres, hvorudi de giver ingen
noget eſter, og ihvorvel deres Maneer
til deels ſynes for os daarlige og u=
an=
ſeelige, ſaa ere de dog heel ſikkelige og
bequemme at afſtæd komme og tilveſe
bringe det ſom vi maa ſee paa og lade
blive. Ellers beſtaaer ikkun deres gand=
ſke Handtæring i at fange Hval og Rob=
ber, ic. ſaavel ſom alleſlags Fiſk, ſom
den Grønlandſke Sæe giver, ſaaſom Qve=
ter, Lax, ſmaa Torſt og Røedfiſk, ic.
ſaavel ſom Reensdyr = Jagt, hvorudi
Qvinderne ere dem afſiſterlige.

Angaaende Hvalfangſten, da omgaaes
de ſom boer under Nord, hvor den rette
Hvalfangſt er, dermed næſten paa ſam=
me Maade ſom vore Nartoners Folk, al=
leene,

leene, at de ved deres Linner, som ere af
Kobbe-Læder, og Harpuner som ere af
Been, haver hængendes hele Huder af
Kobber, hvilke de blæser fuld af Bind,
og saaledes arbejder. Hvalen sig der med
træt, indtil de kand komme til ham med
Lentsen, og stinge ham til døde. Til
Kobbe-Fangsten bruger de Haand-Biler
og Harpuner med Linner af Kobbe-Læder,
3 a 4 Favner lang, hvorved ogsaa hæn-
ger saadan en liden Kobbe-Huud eller
Blaase, at hand ikke skal gaae under.
Næsten lige saadanne Haand-Biler med
Jern og Been paa Enden, bruger de og
at fende Fugl med, med hvilke Instru-
menter de paa et temmelig langt Stykke
kand træffe, og det saa vist og næt, som
vi ikke kand træffe nættere med en Flinte
eller Bøsse. Til at fiske med bruger de
allermest Angler af Jern, og saavel
iblant af Been. Deres Fiske-Snøre er
smale og tynde Strimler, skaarne af
Hvalfiske-Barder, med hvilke slags Fiske-
Redskab de snarere kand faae Fiske end
vi med vores Hampe-Snøre. Lax stik-
ker de udi Elven. Lodder øser de med en
Haav

Haab af Reen-Senner bundet. Deres Land-Jagt er fornemmelig efter Reenen, hvilken de søge langt op til Fjelds, og naar de træffer Reenen en eller fire, da omkringsætter de hannem med Folk; (Thi de med Qvinder og Børn i Haabetal lader sig finde paa Jagt,) hvor da Reenen ikke fandt undkomme, at hand-jo enten maa ud paa Vandet eller en anden Stæds der frem, hvor de alle-vegne passer ham op med deres Buer og Pile, hvilket er deres Land-Sevæhr; Med samme Buer og Pile skyder de og Harer og Rhyper. Og ere de i denne Klude-Kunst mesterligen lærde; Ræve fange de udi Steensfolder eller Øvne.

Deres Baade angaaende, paa hvilke de til Søes deres Næring søge, da ere de tvende slags, et slag som Mændene allene bruge, hvilke ere heel smale og lange, sammenbundet af smaa og smale tynde Træer og Spirer, og overtrækket med Kobbestind som Haarene ere aftagne; Udi saadan en Baad sidder ifkun en Mand, tildækket og vel snøret, saa intet Vand fandt komme der ind til hannem; Med disse Fahrtojer fandt de ge-
E
svind

Wind og udi en u-troelig Hastighed komme fort , ia ere vel capabel paa en Dag at roe 10 a 12 Mile , hvortil de betiener sig ickun af en Alare , som er en good Favn lang , paa hvilken er Blad paa begge Ender ; Med saadanne Baade fare Mændene ud paa Kobb- og Fugle- Fangst , hvilke de ligesom stælendes overkomme og lætteligen fange , da vi derimod med vore Baade siælden kand komme dem saa nær , at vi dem kand træffe ; Dog er bemælte Baade heel farlige , saa at dersom de ikke tager sig nøje i agt , kand de lættelig fulde omkring og komme til U-lykke , hvilket og med nogle er passeret , og saaledes om Livet bragt. Vel ere mange af dem saa gesvinde , at de igien kand reise sig selv op allene med deres Alarer ; Men naar det u-forseendes træffer dem , og de ikke ere vel tilsnørede , maa de vel blive paa Stædet ; De kand og roe i saadan Søegang med deres Baade , at vi ikke med vore Baade kand være paa Bandedet , thi de tilsnører sig gandske , at ei Vand kand komme ind , og bryder da Seen gandske over dem hen , at mand

ej fandt see dem , hvilket de ikke agter.
 Det andet slags Baade ere store aabne
 Baade , (som gemenlig kaldes Kone-
 Baad , eftersom Qvinderne roer dem)
 er ogsaa overtrækket med Kobbestind ;
 Disse bruger de til at føre deres Huus-
 holdings Bagage udi hvor de henrejse,
 og med dem farer de og paa Handling,
 Hvalfangst og deslige. Til disse Baade
 bruger de og Seigl sammensyede af Tar-
 mer , og fandt iligemaade komme der
 med hastig fort , dog fandt de ikkun seigle
 lige under Binden med disse Baade , og
 det fordi de ikke allene ere løse og rankke,
 og derfor lættelig fandt ombælte , men
 endog fordi deres Seigl , der paa den
 største af deres Baade som fandt være
 længere end en af vores Chalupper paa
 11 a 12 Alner , ikke er over 3 a 4 Alen
 dybt , saa er det og oppe ved Raaen
 breedt og ved Skiderne smalt , uden
 Bræser , Bog-Lime eller nogen saadan
 Ting , derhos Saaer og Masten aller-
 fremst ved Stavnen af Baaden. Mand-
 folkene befatter sig med ingen slags
 Gierning til Lands , uden allene at de
 forfærdiger deres Nærings-Nøddskab,

Buer og Piile etc. Men alt andet ud-
rætter deres Qvinder , ja end ogsaa de-
res Huse at bygge og omflye. Saa hæn-
dige og beløvede Mændene ere til deres
Handteringer , saa håndige og nætte
ere ogsaa Qvinderne udi deres Forræt-
ninger , nemlig : til Klæder Skoe , og
andet deslige at sye , saa at deres Ar-
bejde for sin Nøthed og Artighed maa
billigen roses.

CAP. IX.

Grønlandernes Fortæring og Spises
Tilredelse.

Deres Fortæring og Spise er mesten
allene Kiød og Fisk (thi andet slags
Kost giver deres Land ikke) Reens-
Dyre-Kiød , Hval Kobbe-Kiød og Spek,
Harer og Kypper , saavelsom ald anden
slags Fugl, æde de stundom raadt stundom
kogt , og iblandt tørret i Solen , men Fisk
kaager de alletider eller ogsaa tørrer de
den i Solen om Sommeren , saasom Lax/
Kogn-Koller , samt og de smaa Lodde som de
i Majo og Junio seer i Mangfoldig-
hed og forvarer til Vinter-Kosten ; Og
som der om Vinteren ikke er stor Mæng-

de Robber at faa ; Saa lægger de flittig
sammen om Høsten alle de Robber som
de da kand fange , og needgrave dem i
Sneen til Vinter-Provision. Deres
Drik er det klare Vand , hvor udi de og
vel lade Snee og Fiskestykker at det skal
være des kaaldere. I Almindelighed
handler de meget Sviinagtig og Skid-
burren med deres Spise , toer og aldrig
deres Skaaler , hvorudi de lægge eller
laver deres Mad , ja vel kaster den paa
Gulvet eller Jorden de træder paa. Af
det halvbraadne og stinkende Robbe-
Kød etc. æder de med saa stoor Graadighed
og Appetit , saa en anden , som seer der-
paa kand miste sin.

De holder ingen visse Maaltids-Ti-
der , men æder naar dem lyst og hung-
rer , allene til Aftenen holder de et
Hoved-Maaltid (deres Qvinder æder
for sig selv.) Deres Mad kaager de ,
om Sommeren , deels med Væd eller
Lyng , deels og med Tran , men om Vin-
teren udi deres Huse med Spek paa
denne Maade : Næst ved deres Senge-
stæd haver de staaende en stoor Scen-
Lampe , hvorudi lades Spek eller Tran.
E 3 hvilke

hvilken de antænder med tørkket Moes
som de knuger smaat og lægger ved Kand-
ten eller Brædden af Lampen, derover
hænger de deres smaa Kiedler, enten af
Mæssing, Kaabber eller af Hvægsteen
som de selv giøre sig, og saaledes bliver
ved denne Ild ikke allene deres Mad
kogt, men end og deres Huse holdet var-
me; Det er synderligt, at Husene
ved saadan ringe Ild fand blive saa
varme, saa at de sidder gandske nøgne
der udi, og dog alligevel giver gandske
liden Røg og Damp fra sig. Til igien
at saa Ild naar det udslukkes, bruger
de en Dril af et tørt stykke Træ, som
med en Rem drejes og arbejdes imod et
andet stykke Træ, af hvilken hæftig
Bewægelse Træet antændes, og saale-
des saa de Ild. De har tilforne ikke
gierne forlangt at ville prøve noget af
vores Spise, dog maa de som ere i
Huus hos os saavel som de der jevnlig
omgaaes med os, nu gierne æde vores
Kost. Ja nogle haver og ladet sig over-
tale til at drikke Brændevin, og det
som er ræt forunderlig, har drukkit
mere end en Pæl Fransk Brændevin,
og

og ere dog ikkun lidt eller intet blebne drukne deraf , hvilket uden Tvivl for-
aarsages af det meget Spæk , hvormed deres Mave er opfyldt , som og dæmper den stærke Brændeviins-Spiritus saa den ikke kand stige dem i Hovedet.

CAP. X.

Deres Handel og Beskaffenhed.

Deres Handels-Bahrer bestaaer udi
Spæk , Hvalfiske-Barder , En-
hiørnings-Horn , Reensdyr og
Ræv-Skind samt Robbe-Skind , hvori-
mod de forlanger hos Hollænderne og
vores etc. hyide sribede og blommede
Skiorter af gemeent Tøj og Lærret ,
Hoser , Vanter , Kiedler af Messing og
Blik , Kniver , Stik-Sauger og Sve-
Maale , desligeste ogsaa Lægter , Bord,
Kister og Træ-Baller etc. I Begyn-
delsen har Handlingen været Profiterli-
gere end nu , thi siden at de Hollændere
og andre begyndte at fare saa hyppig
her paa , har den ene søgt at forekomme
den anden udi Handlingen og at give
bedre Kiøb , og saaledes forringet den.

Og fordi Indbyggerne aarligen bliver
rigeligen forsyned med ovennævnte ringe
Targeson. Skönt de har nok af alle
Ting, og forlanger nu lidet eller intet
af os, vil og ikke heller give stoort for
Det vi Land have at forhandle, besyn-
derlig her i denne Circumference; Men
længere om Syd fornehmnes, at der skal
dog være en bedre Handel at faae, for-
medelst at de Stæder bliver ikke saa ofte
af Skibe besøgt. Under Nord skal og
være good Handel, thi de mest conside-
rable Vahre er der at bekomme, saasom
Hvalfist, Bårder og Enhjørnings-
Horn.

CAP. XI.

Grønlanderne's Sprog og Tale.

Deres Sprog og Tungemaal er vel
adskildt fra alle Europæiske Tun-
gemaal, dog er der nogle Dord
iblandt som synes at have en Affinitæt
med det Nordiske Sprog, og holdes ikke
u-billig for at være Reliquier af de gam-
le Nordmænds Tale, som Fordum have
boet her udi Landet, og mueligen ikke
alle

alle ere bortdøde , men bleven et Folk
og naturaliserede med de andre Landets
Indbyggere , eftersom samme Ord ikke
allene komme over et med det Nordste i
Benævnelse , men end ogsaa i Bemær-
kelse , saasom Kona er et Qvindes Pers-
son. Mad. Mamad. Morria , æde, som
paa gammel Norsk heder Morrie. Den
Urt Angelica , som paa Norsk heder
Qvonne , kalde de ogsaa Qvan. Den
Fist Nise , som saa kaldes i Norsk , kal-
de de ogsaa Nisa. Assa , Nise. Kol-
leck en Lampe , som paa Norsk heder en
Kolle. Naar de forundre sig over noget
sige de ligesom vi : Ja Saa etc.

Det er i Sandhed et meget vanskeligt
Sprog , og kand ikke til grunde læres,
uden ved lang og idelig Omgængelse,
endee! formedelsk den u-forstaaelig Ud-
tale , eneeel ogsaa fordi det i sig selv er
heel vanskeligt at komme til Sprogets
Construction, Electiones, og Forandrin-
ger , u-mældet at de selv ere in explica-
bel i de Ting mand gierne vil udfrutte
af dem , og end ikke haver ringeste Ma-
nuduction til at lære det, ellers, saavidt
jeg tildeels kand have Indseende der udi,
Da

da er det ikke u-artig , men har heel naturlige og beqvemme Expressioner , ja er af sliq net Construction , Verba fornemmelig betræffende , som af sliqe u-artige og u-policerede Folk neppe kunde ventes ; U-vidende kunde vel nogen indbilde sig , at jeg til Sproget at lære ikke anvender vedbørlig Gliid. Eftersom nu 2 a 3 Aar ere forløbne og er dog ikke kommen videre ; Men vil mand betænke dette , at jeg ikke allene har ingen Manuduction havt , hverken ved Grammatiske Bræcepta eller andre Midler til Sprogets Fundament at komme , da skal ingen forundre sig derover , at saa lang Tiid er forløben , men end og tænke , at der endnu nogen Tiid vil henløbe førend mand kommer der udi til ræt Fuldkommenhed. Der er næsten en haande Tale over det gandske Land , alene at Udtalen differerer paa somme Stæder.

Qvinderne haver ogsaa en særdeles Pronuntiation for dem selv udi Enden af Ordene , thi de ender deres Ord gemeenlig paa R.

CAP. XII.

Grønlandernes Egtteskab og Børne
Opdragelse.

Det er ret synderligt, at den skien-
dige Poligamie som blandt alle
Hedninge gaaer i swang, dog ik-
ke er brugsom blandt Grønlanderne, thi
gemeenlig har en Mand her ikkun en
Qvinde, vel hendes nogle iblandt som
har tvende Qvinder. Marsagen dertil
siger de er ikke andet, naar mand spør-
ger dem derom, end at de ere saameget
dueligere end de andre, at de kand un-
derholde tvende etc. De lever med hin-
anden kyndt og ærbar, og saa vidt vi
har erfaret, holder Mændene sig til in-
gen Qvindes Personer uden til deres egne
Qvinder. Dog alligevel er deres Egte-
skab ikke af saa fast og uopløselig Con-
tract, at jo Mændene undertiden skiller
sig ved sine Hustruer, naar de ikke ere
efter deres Sind, og faaer andre i stæ-
den, Men har de Børn med hinanden,
da overbær de meget med dem og boe hos
dem indtil deres Dødd; Dog hænder
det

det sig ofte , at de slaar deres Qvinder
 og ere dog siden lige gode Zenner. Naar
 nogen af dem ved Døden afgang , gifter
 den Igienlevende sig igien , hvad enten
 det er Mand eller Qvinde. Den Cere-
 monie de begynder deres Egtteskab med
 er gemeenlig denne : Naar en ung Karl
 faaer i Sinde at gifte sig og hand har For-
 ældre i live , aabenbarer hand det for dem
 og siger hvilken Pige hand har lyst til,
 enddog hand aldrig har tiltalt Pigen
 derom , er det da med hans Forældres
 Billie og de synes vel om Pigen , tilsi-
 ger de ham da at hente hende , hvortil de
 bruger 2 a 3 gamle Koner som da gaaer
 til Pogens Forældre eller Zenner , om
 hun ingen Forældre har ; Naar de da
 kommer der i Huset , taler de ikke strax
 om Giftermaalet , men fører en anden
 Discurs og ved Leilighed berømmer Frie-
 ren hvor deilig hand er , og hvor good-
 Phæke hand har til Fangst. Endelig
 bryder de da frem med deres Vrende,
 og begiærer Pigen af hendes Forældre,
 uden at tiltale hende selv om det ringe-
 ste ; Er Pigen da nærbærende gaaer
 hun strax ud , og lader som hun ej vil
 vide

bide af saadan Snak. Kortelig tilstæ-
der hendes Forældre det , og giver deres
ja dertil , saa bliver Bigen indkaldet
som det da af Forældrene bliver sagt,
derpaa udslaaer hun sit Haar over An-
sigte og begynder at græde , men siger
hverken nej eller ja dertil , og lader som
hun ikke vil , hvilket dog ikke hjælper
hende , men de udsendte Kiellinger fat-
ter hende under Armene , og slæber saa
bort med hende ; Naar hun nu kommer
til det Huus hvor hendes tilkommende
Mand har sit Tilhold , sidder hun for
sig selv og græder , og ej tiltales et Ord
af hendes Brudgom , men trøstes dog
af hans Venner , som siger hun bliver
nok fornøjet , naar de først har været
noget sammen ; Naar hun saaledes no-
gen Tid har siddet eenlig og grædt , til-
taler endelig Brudgommen hende , og
beder at hun vil lægge sig ved hans Side,
som hun og efter indstændig Begiæring
af ham gior.

Andre igien , som ingenlunde vil lade
sig persvadere at blive , løber igien
hiem til sine Forældre , hvilke ikke sen-
der hende tilbage førend der kommer
Bud

Bud fra Frieren at hente hende; Naar hun saaledes 2 a 3 gange kand være løben fra Manden, lader hand'til Slutning giøre en Sæk, hvorudi hun af de udsendte Kiellinger indlægges, og tilsaerer de da Sækken, at intet uden hendes Haar, er uden fore, og slæber hende saa hjem til Brudgommen, hvorefter hun endelig maa forblive hos ham. Mand har og erfaret, naar nogen nyegifte ere hidkomne til os, og vi haver spurt dem om deres nye Giftermaal, har de skammet sig, ligesom de havde gjort en u-sømmelig Gierning. Det er og herudi synderligt, at den naturlige Ærbarhed hos dem ogsaa observeres, i det de ikke indlade sig i Ægteskab med deres Slægtninge, ja end og de som ere i 3 a 4 Leed, thi de siger saadant er u-sømmeligt, og er ikke Brug hos dem.

Til deres Børn haver de en u-beskrivelig stor Kierlighed, og med allerstørste Omhyggelighed dem vare; Moderne bær altid deres smaa Børn paa Ryggen under deres Klæder, hvor de gaaer eller sidder, og det er dem i stæden for Buggen, de giver dem Die indtil

til de ere 3 a 4 og flere. Alar gamle.
 Deres Qvinder ere stærke i og efter Bør-
 ne-Fødselen. Deres Optugtelse betræf-
 fende, da gjør de deraf ikke meget Bæ-
 sen, thi mand hører dem aldrig at straf-
 fe Børnene, men lader dem have deres
 egen Billie, og er dog alligevel, naar
 de opvorer, ikke hengivne til nogen u-
 sømmelig stoor Stalkhed, og i hvor vel
 de ikke bær synderlig Respect for deres
 Forældre saavidt udvortes Høflighed
 angaaer, saasom de ikke ere bedre oplær-
 de og tugtede, saa beviser de dog ikke
 nogen Modtvillighed i at efterkomme
 det de befaler dennem. De bliver altid
 hos Forældrene, saavel Drenge som
 Piger, indtil at de bliver gifte, der-
 efter sørger de for sig selv, dog forlader
 Forældrene og Børnene hinanden ikke
 aldeles, men bliver altid ndi Huus
 tilsammen, desligeste Søeskende, Slægt-
 skab og Svogerskab, de have gierne
 Huus tilsammen om Vinteren, saa og
 hvad de i midlertid fanger og faaer, har
 de til fælleds Ophold.

Hvorledes de Døde begravnes og
besørjes.

Naar nogen af dem ved døden af-
gaar , saa tager de neste
Slægtninger ham strax og begra-
ver hannem med stor Graad og Hy-
len. Grav-Stæder gjør de om Som-
meren af en Haab Torf og Steen, hvor
under de lægger Døde udi sine sædvanli-
ge Klæder , ligesom hand haver gaaet,
og isøber et Skind eller toe uden over ;
Næst ved den Afdødes Grav lægger de
hans Nærings Nødskaab , saasom Baad,
Buer og Biler etc. De Igienlevende
vil ingenlunde besfatte sig med hvad de
Døde tilhører ; De besørger deres Af-
døde højligen , ja næsten et heelt Aar
omkring ; Saa ofte Svogeriskab og
Slægtninge kommer tilsammen begræ-
der de den Afdøde med Hylen og Kla-
gen ; Men derimod , der som den Af-
døde ingen Slægtninge eller Venner ha-
ver efter sig , da bliver hand vel liggen-
de paa Stæden hvor hand døde. Hvad
enten saadant skeer fordi de andre ikke
stet-

flötter hannem, eller fordi de ikke tør
røre ved ham, eftersom de ere ha-
u-vedkommende, kand mand ikke vide.

CAP. XIV.

Deres Læg og Lystighed.

Senländerne haver og adskillige
Leege og Lystigheder iblandt
dem, hvor med de fordrube Ti-
den, iblandt hvilke fornemmelig er
disse: Naar som de kommer tilsam-
men for at besøge, da gaaer det først
ud paa Siæsterie, eller snarere Graad-
serie, derefter staaer de op at læge, og
er Lægen denne: De haver en Tingest-
lig en Tromme, derpaa staaer den som
Lægen forstaar, og tillige med svinger no-
gle Biser deres Handteringer betræffende,
med hannem istæmmer det hele Choer,
Mænd og Qvinder; Den som allermest
kand anstille sig pufferlig i Geberder, og
komme de andre til at lee, hander dem
kierest, de haver og for Mancer ved
den svingende Tiidsfordrif, at de tu-
sker og handler med hinanden, nemlig:

D

Hand

Hand som er Trommeslager og Cantor,
byder en Ting til fals, og det eller det
begiærer hand derfor, hvilken da iblandt
Hoben det Frembudne anstaaer, hand
giver sin Samtrykke med et Slag paa
Trommeslagerens Bag, og saa maa det
staa fast; Qviudektionet haver og for
dem selv en Læg, som er mest liig en
Dans, saaledes: At den ene holder den
anden i Haanden, og gior en Kreds,
løber saa rundt omkring og frem og til-
bage med hinanden: Svinger Biser,
og haver adskillige Motiver og Bevæ-
geller.

De unge Drænge exercerer sig med at
svinge sig over et Tong frem og tilbage,
hænge efter Jodderne lige som hine Fine-
Dantsere og Commediant=Spillere,
saa mand maa forundre sig over deres
Gesvindighed de her udi øver, og in-
gen af vores Land giøre dem det efter;
De haver herforuden mange andre smaa
Spil og Exercitier, som falder her vidt-
løst at beskrive.

Grønlandernes Naturel og Sæder.

Hvorvel at Grønlanderne have ingen Øriahed, ei Lov, ei Orden, ei Disciplin, saa leve de dog ei aldeles uden Lov, jeg mener, ere røggesløse, thi deres gode Naturel som dem af Skaberen er indgiven, er dem i stedet for en Lov, af hvilken de føres til udbortes Sædelighed og Skikkelighed.

Det er helligt at forundre sig over den store Kiærlighed og Endrægtighed, med hvilken at disse Mennisker hinanden beegner: De vide intet af Striid og Trætte, af Had og Eftertragtelse; Blandt dem ere ikke Røvere og Bolds-mænd, Horer og Hoor-Karle, ja de unge Folk selv, leve udi sliig sømmelig Erbarhed, saa mand aldrig haver seet dem røre hinanden til nogen U-tugt. De haver ikke behov at bevare deres Ejendele eller Sager for hinanden inden Laas og Luffelser, men lader det ligge aabent for enhver, uden Frygt, at no-

gen skal røre eller borttage det ringeste af det den anden tilhører. Enddog de vel ikke gjøre sig nogen Betænkning om at snuppe fra os hvad de fandt overkomme, og er derhos u-forstannet begiærlige, ja gandske u-taknemmelige hvad os er anlangende, men imellem dem indbyrdes ere de meget blufærdige og undseelige, men dette maa være sagt om den gandske Nations Inclination i Almindelighed, thi der fandt og vel findes i blandt dem en og anden af Gemyttet lastværdig og notorisk. Det er os og fortalt om Particulaire som haver taget Livet af andre, enten af synnerlig Malitie eller fornemmelig af Ræfærie, saadant anseer de andre med allerstørste Koldfindighed, uden at straffe eller tage sig det til Hiertet, med mindre de som ere bleven forrastede eller læderede ere dem noget beslægtiget, thi da hævner de saadant Bold og Mord med Gien-Mord, og dermed er det bestilt. Af anden Justits og Politie vide de flæet intet. Hvad ellers anden udvortes i blandt os brugelig Civilitet og Høflighed i Omgængelse er anlangende, da

obz

observerer Grønlænderne saadant aldeles ikke, thi de gjøre hinanden ingen Respect, og kommer dem underlig for det de saadan Forskiel hos os i Commando og Hørsomhed forneemmer.

Naar nogen enten mødes eller kommer i Huus til hinanden, da hverken hilse de hver andre eller bede hinanden være velkommen; Alleneste de dog viser dem Stæd hvor de skal sidde need. Naar de igien gaaer deres Vej bort, skeer det og stiltiendes, kortelig, de ere i ald deres Udfærd grove og tølperisk; De ere meget lade, toer sig sielden, men med deres Smutsighed af Spæk og andet deslige besmør Klæder, Hænder og Ansigt, de æde vel af de Kar og Skaafe som deres Hunde æde af, uden tilforn at toe dem reene af, ja det som er vemmeligt at see paa, æde Luus og Utoe af dem selv og andre; De undseer sig ikke for udi andres Nærværelse og Dreshyn at gjøre deres Nødtørst etc. ja i Samkvem at lade Rumpen gaa etc. Ellers ere de udi Omgængelse heel godslige af Humeur, meget lystige, maa gierne have at vi driver Lystighed

med dem ; De har aldrig tenteret at
giøre nogen af vores ondt , med mindre
de dertil ere blevne forcerede , og har
ellers for os stor Frygt , anseende os
saasom dem der ere dennem i Magt og
Mood overliggende.

CAP. XVI.

Grønlændernes Religion eller rættene
Superstition.

uperstitioner og græffelige Ind-
bildinger ere Grønlænderne i stæ-
den for en Religion tilgedan , thi
det er gandske vist , at de arne Mennisker
ere ræt vanvittige og veed slæt intet af
nogen GUD at sige ; Det skulle vel el-
lers httre sig udi nogen slags Devotion
eller Andagts Exempel.

Dette synes vel at stride ikke alleneste
imod Erfaring , saasom det heder : In-
gen er saa gal at hand ikke skulle vide
der var en GUD til. Men imod de
klare Pauli Ord Rom. 1. v. 19. 20.
Det kand ikke nægtes , at der gives
Arheister practice at forstaae , det er
saa

saadanne som tage den Guddommelige
 Regiering og Providence i Tvivl, og af
 selv giorte Argumenter søger at overtale
 sig selv, at der er ingen GUD, og i
 Stjerneningen udbiser sig som der var ingen
 GUD. Men at der skal nogensinde væ-
 re eller findes Atheister speculative at
 betragte, saadanne som i Samvittig-
 heden er overbevist, at der er ingen
 GUD eller simpliciter saa at sige, ikke
 kiende nogen GUD, det vil de Lærde ik-
 ke give magt, eftersom maaldt, saadant
 ikke allene irriter imod alt hvad til dets
 i denne Bunct er erfaret af alle Hednin-
 ger; Men dette synes dog ved Grøn-
 lændernes Exempel lige som at kunde
 blive contramanderet, thi de giøre sig
 ikke andet Begreb om alt hvad som er, end
 at det er saaledes af sig selv, og kiender in-
 gen Hoved-Aarsag eller Oprindelse;
 Allene vi maa dog bekiende, at endskjønt
 de ere af saadan grov Fæist Dumbhed,
 saa de hverken kand give noget Tegn fra
 sig om Guddommelig Kundskab, ikke
 heller giør sig selv ringeste Imagina-
 tion derom i deres Stjerter, saa ere dog
 Lovens Stjerner, som i alle Mennes-
 D 4 skers

Heres Hjerter , saa ogsaa i deres Breven
 af GUD , efterdi deres Samvittighed
 giver dem Bidnisbyrd og der til med de
 Tanker som forklage eller aarsage sig i-
 blandt hver andre , som Paulus taler
 Rom 2. v. 15. og fordi de vide at gjøre
 Forskiel paa Dygd og U-dygd , ogsaa
 af den Aaledning de haver af Naturens
 Lyss , eller den overblevne Gnist af det
 medskabte Guddommelige Billede udi
 Siælen udvæller og bifalder det søm-
 meligt er og, forkaster de u-sømmelige
 Ting , saa ere de dog aldeles uden Und-
 skyldning for GUD , at de ikke anven-
 der samme Naturens Lyss til at betrag-
 te Guds u-synlige Væsen udaf hans
 Gierninger som er Verdens Skabelse
 Rom. 1. v. 20. Og hvor fand deres
 mangfoldige Superstitioner , til hvilke
 de ere saa meget hengivne , af os ander-
 ledes ansees end som en Art af Guds
 Tieneste , enddog de selv ikke forstaaer
 Higt. Endskönt en kiender ingen GUD,
 siger en lærd Mand , saa gjør hand dog
 i sit Sind nu det , nu hint til GUD , nu
 Naturen , nu sig selv , nu andre Ting etc.
 Alt hvad mand tillægger en Over-natur-
lig

lig Dynd og Kraft eller noget saadant;
det bliver til en GUD. Af mangfoldig
ge vil jeg ikkun her anføre nogle af
Grønlandernes Phantastiske Indbildin-
ger som Beviis herpaa: At de ikke skal
forspilde deres Lykke til deres Kobbe-
Fangst, Reen-Jagt og deslige, da er
det visse Ting, paa visse Tider og Stæ-
der som de ikke maa giøre, ja de bær
vel paa deres Halse eller Legeme, enten
et Stykke gammel Træ eller en Fugle-
Kloe, Ræv-Kiæft eller noget andet saa-
dant som deres Phantasie u-væller,
hvilket de bruger som Middel til at be-
vare dem fra Sygdom og forskaffe dem
særdeles Lykke i deres Udrætninger. I
deres Sygdomme lader de som de ad-
spørger de Døde, hvortil Particulaire
lader sig bruge, saasom deres Kunst-
færne Mestere eller Læger, og applices-
rer ofte saadanne Midler som ikke har
ringeste Kraft til at helbrede den Syge,
saasom at mumle og blæse paa den Sy-
ge etc. og hvad mere saadant Oberie er,
og naar nogen af en Hændelse der ved
Land vorde helbreed, tilskriver de det
som en Kraft af deres Siøglerie.

Mand

Mand kunde vel forestille sig at saadant vel kunde skee af dem formedelst Troldoms Kunst, men af deres Væsen lader det sig ikke ansee, at de skal have nogen virkelig Smeenskab med Dævelen, ikke desmindre maa mand bekiende, at den onde Aand hersker i alle saadanne superstitieuse Forrætninger, og be-
 tiener sig de samme at forføre de arme Mennisker, og saaledes gjør dem des u-bequemmere til den sande Guds Kundskab, saasom de holder saadant meget høit, alligevel de daglig der af vorder bedragne. Deres Meening om Siælens U-dødelighed er jo vist en Snist af det overblevne Guddommelige Lyns udi Siælen; Thi ihvorvel deres Meening er gandske daarlig og fiødelig, thi de siger, at saa snart Mennisket dør faer Siælen op til Himmelen, hvor de haver Keensdyr Jagt, Kobbe-Fangst og deslige i Mangfoldighed, ja de Himmelske Planeter selv efter deres Meening, haver deres Nærings Ophold af saadanne Dyr; Men at Legemet skal opstaae, deraf vide de ikke det ringeste.

